

Ovaj izveštaj ima za cilj da predstavi trenutnu situaciju u vezi sa poštovanjem ljudskih prava i sloboda migranata, izbeglica i tražilaca azila koji prolaze kroz, ili borave u Srbiji i Makedoniji. Podaci u ovom izveštaju su dobijeni od 24 organizacije civilnog društva iz Srbije i Makedonije, u okviru mreže Pomoć na putu.

Situacija u Srbiji

Struktura migranata koji su u Beograd stizali tokom novembra i decembra se promenila - povećao se broj samaca iz Pakistana i Kurda, a smanjio broj porodica. Migranti uglavnom ulaze preko Bugarske i ne zadržavaju se dugo u Beogradu. Primećen je i veći priliv Iranaca koji dolaze avionom iz Turske, imaju dokumente (pasoše i lične karte) i povratne avionske karte.

Kroz Miksalište prodje između 180 i 250 migranata dnevno: oni tamo pune telefone, koriste internet, tuširaju se i peru odeću, skupljaju informacije i prave dogovore kako će dalje. U blizini Miksališta nalazi se napuštena zgrada koju zovu „staklenac“, a u kojoj uveče boravi oko sto migranata. Ujutru napuštaju zgradu. U parku tokom dana boravi oko 120 migranata, a taj broj se povećava posle 16h. Najviše je Pakistanaca i Kurda, a prisutni su Avganistanci, Iranci, Sirijci, Alžirci, Libijci i Marokanci.

Među izbeglicama u prihvatnim i centrima za azil postoji nezadovoljstvo zbog dugog čekanja i manjka informacija u vezi njihovog odlaska na granicu. Sve veći broj se odlučuje da napusti smeštaj kako bi se uputili ka Beogradu. Neke porodice već godinu i 2-3 meseca čekaju i ništa novo se po pitanju njihovog odlaska ne dešava. U jednom od centara je nezadovoljstvo eskaliralo u štrajk, jer "samo Sirijci prolaze dalje", bojkotovane su sve aktivnosti i deca nisu išla u školu. Decembar je bio buran mesec za stanovnike kampova na jugu zemlje, jer je nekoliko većih grupa novih migranata stiglo u sva tri kampa, što je zahtevalo prilagođavanje. U toku novembra počelo je premeštanje svih maloletnika bez pratnje i razdvojene dece, kako bi se oni mlađi od 14 godina premestili u AC Krnjača i lakše uključili u obrazovni sistem, a stariji od 14 godina u prihvatni centar u Obrenovcu.

*Deca iz prihvatnog centra na jugu Srbije uživaju u prvom snegu
(Foto: Centar Inventiva)*

Broj izbeglica i migranata u Srbiji u decembru bio je **4.273** (podaci UNHCR-a, 23.12.2017.). Većina (96%) je smeštena u 18 tranzitno-prihvatnih i azilnih centara, dok se ostali nalaze u Beogradu ili u pograničnim područjima sa Hrvatskom i Mađarskom.

Kancelarija za azil je najavila da će, u dogovoru sa KIRS-om, vršiti premeštaj tražilaca azila iz prihvatnih centara u centre za azil, gde bi po zakonu trebalo da borave. Problem koji je još uvek prisutan, je dugo trajanje procedure. Zakonski rokovi za obavljanje službenih radnji, pre svega za podnošenje zahteva za azil, često se probijaju, pa mnogi korisnici čekaju po nekoliko meseci na podnošenje zahteva. Dugo se čeka i na dokumenta čija je izrada jednostavna: na primer, dodela evidencijskog broja za strance, neophodnog za otvaranje računa u banci, što onemogućava dodelu novčane pomoći Centra za socijalni rad.

Dešava se da neki od korisnika, u prvi mah nezainteresovanih, menjaju odluku i odlučuju se da podnesu zahtev za azil u Srbiji. Važno je naglasiti da svako ima pravo da pristupi postupku azila u bilo kom trenutku, dok se sam zahtev i kredibilnost istog isključivo razmatraju u samom postupku.

Kada su u pitanju uslovi smeštaja, situacija je različita u svakom od centara. Bez obzira na činjenicu da su mnogi objekti renovirani i da se kapaciteti proširuju, još uvek se događa da u nekim centrima veliki broj osoba boravi u malim sobama, ne poštuje se privatnost u potpunosti, a različite nacionalnosti se neretko smeštaju u iste sobe. Ovo neretko dovodi do sukoba između samih migranata. Maloletnici bez pratnje se nalaze uglavnom u istim barakama ili istim sobama u okviru centara. Oni su često izloženi uznemiravanju i zlostavljanju od strane nekih starijih korisnika, na šta se još uvek ne reaguje adekvatno.

Bezbednost u centrima je pitanje koje se sve češće postavlja. Tokom novembra dogodila su se tri incidenta u kojima su migranti zadobili ubodne rane prilikom tuče. Zabeležena su dva slučaja napada na maloletnike bez pratnje u parku u Beogradu. Bilo je više prijava pokušaja seksualnog uznemiravanja maloletnika bez pratnje, dok se u prihvatnom centru u Obrenovcu 9.12.2017. desila masovna tuča među migrantima.

Polazak migrantske dece u škole

U decembru je oko 460 dece migranata redovno pohađalo 34 osnovne i 10 srednjih škola u Srbiji. Za decu u centrima u Subotici i Kikindi organizuju se radionice tri puta nedeljno, s obzirom na kratak boravak pre prelaska granice. Nastavlja se praksa premeštanja porodica po centrima, pa tako škole dobijaju nove grupe dece, dok neka odlaze. Ohrabrujuće je da nema protesta ni negodovanja lokalne zajednice, škola i roditelja, tako da je uključivanje dece sada značajno olakšano.

Najveći broj dece po školi nalazi se u Preševu (42) i u Zemunu (52). U ostale osnovne škole ide u proseku od 5 do 15 dece, s tim što se u nekim opštinama grupe češće menjaju zbog premeštanja iz kampova. Škole su dobile finansijsku podršku namenjenu za nastavna sredstva i prilagođavanje nastave učenicima migrantima. Održane su obuke za različitost „Nastavnici kao nosioci kvalitetnog obrazovanja za svu decu“, za oko 120 učesnika.

Program obrazovanja za migrantsku decu nije standardizovan i postoje velike razlike između škola. I dalje nedostaje kadar za rad sa migrantskom decom u inerkulturnom okruženju. Nema standardizovanih nastavnih sredstava za ovu decu, zbog jezičkih barijera. S druge strane, pohađanje nastave je redovno u 90% slučajeva. Smanjio se i otpor prema učenju srpskog jezika. Učešće učenika migranata u vannastavnim aktivnostima je postalo redovno (sport, manifestacije, izleti). Nastavnici i saradnici se trude da pronađu pravu meru i program koji bi mogli da prate; prave se posebni materijali prati napredak. Roditelji imaju komunikaciju sa školama i učestvuju po potrebi, pa čak volonterski drže časove.

Pristup azilu i prisilna vraćanja

Zanimljiv je slučaj maloletnika bez pratnje koji je prethodno boravio u Austriji, gde je i pristupio postupku azila. Međutim, austrijske vlasti su ga deportovale nazad u Mađarsku, odakle je dalje poslat u Srbiju, kroz koju nikada nije prošao. U Srbiji mu je pružena besplatna pravna pomoć i informacije o postupku azila, kojem je pristupio uz asistenciju dodeljenog staratelja, a preko pravnog zastupnika kog je angažovao. Istovremeno su pokrenuti sudski mehanizmi zbog povrede prava u Austriji i Mađarskoj koje se odnose na osobe u potrebi za međunarodnom zaštitom.

BCM je nastavio istraživanje o informisanosti migranata u vezi sa njihovim pravima u Srbiji. Do kraja decembra, anketa je obuhvatila 81 migranta (57% muškaraca, 43% žena) u prihvatnim centrima, iz Avganistana, Iraka, Sirije, Irana, Pakistana i sa Kube. **Većina (60%) smatra da zna koja prava imaju u Republici Srbiji, a 67% je izjavilo da se njihova prava poštuju.**

Primeri nepoštovanja prava, po mišljenju ispitanika, su sledeći: „Drže nas mesecima bez informacija“; „Ne dobijam informacije, ne dobijam stvari, odeću“; „Loš je smeštaj u kampu, sobe su poplavljene zbog oštećenog krova, imam malu bebu i jako su loši uslovi za bebe u kampu“; „Nezadovoljna sam medicinskom zaštitom“; „Nezadovoljan sam neodgovarajućom odećom za decu“; „Problem su osnovni životni uslovi, neadekvatna odeća za određenu sezonu, grejanje i slaba ishrana“; „Neodgovarajući su životni uslovi u kampu, velike spavaonice, zajednički toaleti i prostori za spavanje“; „Kriju se informacije, ko ima para ide preko veza, u kampovima se ništa ne dobija.“

Situacija u Makedoniji

Tokom novembra i decembra, situacija u Makedoniji je ostala manje-više ista. Broj izbeglica i migranata u oba tranzitna centra nije bio veći od 40. U novembru je 125 izbeglica iz Pakistana, Alžira, Libije, Tunije i Sirije dovedeno u tranzitni centar u Gevgeliji, da bi kasnije bili "deportovani" u Grčku. Tokom decembra su ukupno 103 izbeglice vraćene u Grčku, većina poreklom iz Afganistana, Iraka, Sirije i Pakistana. U retkim slučajevima izbeglice i migranti dolaze iz Indije i Maroka. Većina je vraćena iz Srbije, od strane srpske policije ili dobrovoljno, na putu za Grčku. Iako većinu čine muškarci, nije retko videti porodice, žene i decu.

Grupa od 17 izbeglica iz Afganistana i Pakistana dovedena je 25.11.2017. u tranzitni centar Vinojug, Gevgelija. Oni su bili žrtve krijumčara koji su ih doveli u zabludu, uzeli im novac i ostavili ih na otvorenom polju. Svih 17 je prevezeno u jednom policijskom kombiju, što predstavlja nečovečno i ponižavajuće postupanje od strane policije.

Povećao se broj grupa (5-15 članova) koje dolaze u centre, u odnosu na one koji putuju sami. Interesantno je napomenuti da su, u četiri navrata, u centar Gevgelija dovedene turske izbeglice koje su tvrdile da su žrtve političkog progona u svojoj zemlji. Neki su podneli zahtev za azil, dok su drugi vraćeni u Grčku.

U Gevgeliji su i dalje prisutne mešovite policijske partole sastavljene od policijskih službenika iz Češke, Slovačke i Austrije.

Svim izbeglicama u tranzitnim centrima obezbeđena je adekvatna topla odeća i obuća. Higijena je zadovoljavajuća i obezbeđena je medicinska pomoć, bilo od strane Crvenog krsta ili od lokalne bolnice. Izbeglice imaju manje žalbe na hranu koja se služi u centrima, a to je uglavnom konzervirana hrana. U većini slučajeva sami se snabdevaju hranom u gradu. Sve izbeglice koje izraze nameru da zatraže azil, odmah se obaveštavaju o postupku. Tokom oba meseca, 14 izbeglica iz Pakistana (2), Libije (2), Turske i Iraka (10) podnelo je zahteve za azil i prebačeno u

Prihvatni centar za tražioce azila u Vizbegovu, Skoplje, gde će ih intervjuisati službenici Sektora za azil.

Incidenti i iregularna migracija

Tokom novembra i decembra, policija je registrovala pet krivičnih dela vezanih za izbeglice, migrante i krijumčare. Prva dva su bila slučajevi policijske potere za krijumčarima u vozilima. U prvom slučaju, policijski službenici iz Makedonije i Hrvatske primetili su dva sumnjiva vozila koja se nisu zaustavila na policijsko upozorenje. Posle nekog vremena, vozač je prešao u drugi automobil, ostavljajući prvo vozilo na putu. U njemu je bilo 10 izbeglica, a još 3 u okolini; vozači nisu pronađeni. U drugom slučaju, policijski službenici su pokušali da zaustave vozilo koje se nije zaustavilo na znak upozorenja. Vozač je pokušao da pobegne, ali ga je policija uhvatila, a u njegovom automobilu pronađeno je 9 izbeglica iz Pakistana. Dva su prebačena u Prijemni centar za strance u Skoplju, a ostali su odvedeni u tranzitni centar Vinojug.

Početkom decembra, policija se suočila sa sličnom situacijom: nakon što je krijumčar zaustavljen i uhvaćen, u vozilu je nađeno 10 izbeglica iz Pakistana i Avganistana. Na graničnom prelazu Bogorodica (makedonsko-grčka granica), tokom redovne kontrole, policija je našla 14 izbeglica u kamionu - 5 žena, 7 muškaraca i dete sa ocem, poreklom iz Sirije, Iraka i Irana. Prema njihovoj izjavi, kamion je trebalo da ih odvede iz Grčke u Italiju, za šta su platili od dve do tri hiljade evra. Međutim, jedna od žena u grupi je uočila na svom GPS uređaju da se kamion ne kreće prema dogovorenom putu, pa je počela da pravi buku koju su čuli policijski službenici. Izbeglice su prebačene u tranzitni centar Vinojug.

Poslednji registrovani incident dogodio se 23. decembra 2017. godine, kada je 8 pakistanskih izbeglica povređeno u automobilskoj nesreći. Naime, švercer je izgubio kontrolu nad vozilom i sleteo sa puta u blizini Kumanova. Povređene izbeglice su odmah odvedene u bolnicu, a zatim smešteni u tranzitni centar Tabanovce.

Helsinški odbor za ljudska prava upozorava da izbeglice - žrtve krijumčara ne smeju biti svedoci u postupku protiv krijumčara. Ovo predstavlja kršenje njihovih prava i nelegitimno ograničavanje njihove slobode kretanja.

Izbeglica iz Avganistana koji je vraćen iz Srbije smešten je u tranzitni centar Tabanovce. Imao je dokumente o lečenju u Srbiji zbog svog psihološkog stanja. Jednog dana je u centar došao pijan i počeo da se tuče sa drugim izbeglicama, a kasnije i sa osobljem centra. Pretio je da će ih napasti kamenjem. Policija nije reagovala. Zatim je počeo da sam sebi nanosi povrede. Ponovo, policija nije reagovala, strahujući da bi mogli biti snimljeni. Osoba je konačno savladana od strane osoblja centra i poslata na bolničko lečenje.

PREPORUKE

Za Srbiju:

- Potrebno je nastaviti napore kako bi se osiguralo poštovanje prava na azil i pristup postupku, te efikasan postupak azila i zaštite za osobe kojima je potrebna međunarodna zaštita.
- Adekvatnu zaštitu treba pružiti i onim izbeglicama i migranatima izvan sistema, koji nisu registrovani i smešteni, na način koji će im omogućiti da ostvare svoja osnovna prava.
- Sprečavanje krijumčarenja i trgovine ljudima ostaje visoko na listi prioriteta, uz zalaganje za sprečavanje maltretiranja izbeglica i migranata od strane vlasti ili civila duž izbegličke rute.
- Za efikasno pružanje sveobuhvatne pomoći potrebna je koordinacija aktivnosti između organizacija civilnog društva i pružalaca usluga iz javnog sektora. Izvodljivost i uticaj aktivnosti dostižu maksimum ukoliko su koordinisane između svih ključnih aktera.
- Od velike su važnosti aktivnosti informisanja, povezivanja, upoznavanja i interkulturalne razmene kako bi se premostila distanca između lokalne i izbegličke zajednice. U kontekstu početka školske godine, važno je informisati i saradivati sa roditeljima lokalne dece i dece izbeglica radi bolje pripreme i sprečavanja nerazumevanja, predrasuda i straha.
- Osnovna ljudska prava i slobode izbeglica i migranata treba da budu promovisana, poštovana i zaštićena u svakom trenutku, od strane svih institucija i građana.
- Potrebno je uložiti napore da se diskriminacija prema migrantima spreči i da se u slučajevima dokazane diskriminacije adekvatno reaguje kako se ona ne bi ponavljala.
- Postoji velika potreba u prihvatnim i centrima za azil da se organizuje slobodno vreme i obezbede okupacione, rekreativne i druge aktivnosti za migrante.

Za Makedoniju:

- Policija mora biti pažljiva tokom prevoza izbeglica i migranata. Praksa prevoza većih grupa u malim vozilima mora biti prekinuta, s obzirom da može dovesti do nehumanog i ponižavajućeg tretmana.
- Praksa nelegalne deportacije mora biti prekinuta i izbeglice se moraju premeštati iz jedne zemlje u drugu u zakonitoj proceduri, u saradnji sa nadležnima iz susedne zemlje.
- Policijski službenici koji su prisutni u tranzitnim kampovima moraju biti odgovorni za sigurnost i bezbednost svih prisutnih. Oni moraju postupati u skladu sa zakonom i sprovesti svoja ovlašćenja kad god situacija to zahteva od njih.

Ova publikacija je pripremljena uz finansijsku podršku Evropske unije, u okviru projekta "Pomoć na putu - podrška zaštiti ljudskih prava migranata koji prolaze kroz Makedoniju i Srbiju". Sadržaj ove publikacije je isključivo odgovornost Fondacije Ana i Vlade Divac, i ne predstavlja nužno stavove Evropske unije.

Projekat realizuju:

